

Prof. Dr. phil. Josef Vojvodík, M.A.
Ústav české literatury a literární vědy FF UK
nám. Jana Palacha 2
116 38 Praha 1
e-mail: Josef.Vojvodik@ff.cuni.cz

Oponentský posudek na bakalářskou práci Petry Bílkové
Konec karnevalu. Poetismus na přelomu 20. a 30. let

Téma, které si Petra Bílková zvolila pro svoji diplomovou práci, poutá a bude i nadále poutat pozornost bohemistů, zabývajících se českou avantgardou: přelom dvacátých a třicátých let 20. století. V popředí jejího zájmu je fenomén „přelomu“, tedy vývoj, kterým prochází poetika a estetika poetismu. V literatuře, která byla v minulosti tomto tématu věnována, se často zdůrazňuje působení vnějších vlivů na tzv. krizi poetismu (hospodářská krize, spory a napětí na domácí politické a kulturní scéně), ale často zůstává poněkud stranou a nedostatečně reflektován vnitřní vývoj poetiky a estetiky poetismu a devětsilského programu. Nápadný je tento posun, srovnáme-li první a druhý manifest poetismu a jádro problému se zřetelně ukazuje v tzv. generační diskusi. Jindřich Štyrský, který generační diskusi inicioval, rozpoznal a v sérii tří článků *Koutek generace I-III (1929-1930)*, v době rozpadu Devětsilu, formuloval nebezpečí avantgardy, totiž devaluaci autonomního, novátorského umění na lukrativní záležitost a podlehnutí kulturní i politické institucionalizaci. Štyrský nepokrytě kritizuje vlastní generaci, Devětsil, a v *Koutku generace III* přímo Karla Teiga, že akceptuje parazitování určitých literátů a výtvarníků na poetismu, kteří pod nálepkou avantgardnosti publikují a vystavují kýče, které s poezií – pro Štyrského hlavní měřítko avantgardního uměleckého díla – nemají co dělat. A zároveň se jeho kritika obracela proti těm, kteří sice avantgardními básníky jsou, ale z lukrativních důvodů se, jak Štyrský píše, „prostitují“, ať v umění nebo v politice. Předznamenal tak důležitou diskusi o institucionalizaci avantgardy na Západě na přelomu 50. a 60. let 20. století. Štyrský měl na mysli také Nezvala, který v té době psal scénáře pro komerční a navíc kýčařské filmy.

Petra Bílková rozdělila svoji práci do pěti kapitol, v nichž se zabývá nejdříve kulturně-historickými souvislostmi, estetickými principy poetismu, manifesty a manifestantismem poetismu a v páté kapitole poetickou sémantikou pěti básnických sbírek, jejich obraz světa je charakterizován zčasováním a existencializací (lexémy smrti, noci, proměny se objevují již v samotných názvech sbírek). Ukazuje se rovněž, že ani poetismus nebyl reflektován „homogenně“: sémantika pásmových básní, klíčového typu polytematické básně českého poetismu, se velmi výrazně proměňuje, nápadná je ostatně konstituce vertikální souřadnice v Zavadově *Panychidě* nebo Bieblově *Novém Ikaru* a (dostředivý) pohyb lidské existence právě na této vertikální ose s příznačnými motivy stoupaní do výše a klesání či pádu do

hloubky, usínání a snu, introspekce apod., na rozdíl od odstředivého, centrifugálního pohybu v poetistických básnických sbírkách první poloviny 20. let. Ve zmíněných pásmových básních zaujme navíc nápadná barokizace obrazu světa; v souvislosti s úvodní sekvencí *Panychidy* by bylo možné mluvit o specifické *decorum*-estetice, v níž se odráží přímo křiklavá proměna poetistického ludismu a jeho „felicologie“ (pojmem Olega Suse). Svět moderny, který prošel první světovou válkou, je imaginován jako monumentálně ponuré *castrum doloris*, „vášeň modernosti, modernolatrie“ (Teige, *Poetismus*) se mění v její silně kritickou reflexi.

Na druhé straně třeba zdůraznit, že vývoj určitého uměleckého programu nelze časově ohraničit - ve smyslu „od – do“ - daty vnějších kulturně-politických, společenských, hospodářských nebo jiných událostí. Proto nelze, do důsledku vzato, ani určit nějaký hypotetický „konec“ poetismu. Naopak vliv poetismu a proměna jeho poetiky je rozpoznatelná nejen v Zavadově, Halasově nebo Holanově prvotině, ale také v básnickém debutu Jana Zahradníčka *Pokušení smrti* s pásmovou básní *Jejich stín*, ale také např. v prvotině Františka Hrubína *Zpíváno z dálky*. Omylu naivní představy teleologie uměleckých stylů a programů se Petra Bílková sice vyhnula, třebaže vývoj a postuláty literatury a umění vůbec byly po první světové válce složitější, než jak si je vidí autorka (s. 43).

Zdůraznil bych ovšem její schopnost charakterizovat proměnu básnické sémantiky ve sbírkách, kterými se zabývá v páté kapitole své práce, ale také proměny českého avantgardního manifestantismu dvacátých let 20. století. Na tomto místě bych však poznamenal, že ačkoliv Teige zařadil svůj text *Ultrafialové obrazy, čili artificialismus* mezi „manifesty poetismu“, představuje estetika artificialismu zřetelný posun od estetiky poetismu. Zde mohla Petra Bílková věnovat pozornost manifestům samotného artificialismu, které publikoval Jindřich Štyrský ve druhé polovině dvacátých let.

Ve své diplomové práci prokázala Petra Bílková dobrou obeznámenost s problematikou vývoje poetismu v průběhu dvacátých let 20. století a její práci proto jednoznačně doporučuji, i přes zmíněné námitky, k úspěšné obhajobě a navrhuji hodnocení velmi dobře.